

statey, № 10, pp. 30 – 32; Vereshchahina, A., Zhofchak, Z. (1987). *Metodyka vykladannya muzyky v 1 klasi. Posibnyk dlia vchyteliv muzyky zahalnoosvitnikh shkil* [Methods of teaching music to relational basis in one class. Manual for secondary school music teachers]. Kyiv: Muzychna Ukrayina, 32 p. [in Ukrainian].

3. *Entsyklopediya osvity* (2008). [Encyclopedia of education]. Kyiv: Yunikom Inter, 1040 p. [in Ukrainian].

4. Zhofchak, Z. (2004). *Vykhovannya shkoliariv zasobamy mystetstva* [Educating students through art]. *Mystetstvo ta osvita*, № 3, pp. 18–21 [in Ukrainian].

5. Zhofchak, Z. (1995). *Kontsepsiia navchalno-vykhovanoi roboty avtorskoi shkoly* [The concept of educational work of the author's school]. *Pochatkova shkola*, №1, 48–51 pp. [in Ukrainian].

6. Zhofchak, Z. *Uroky povynni peretvoryuvatysya na ...* [Lessons should turn to...]. *Zakarpattya onlayn*. Available at: ukurier.gov.ua/.../zoltan-zhofchak-uroki-povynni-peretvoryuvatysya-na/ (accessed 4 October 2017). [in Ukrainian].

7. *Narysy z istorii rozvytku novatorskykh navchalno-vykhovnykh zakladiv v Ukraini (XX stolittia)* (2010). [Essays on the history of innovative educational institutions in Ukraine (XX century)]. Luhansk: DZ

“LNU imeni Tarasa Shevchenka” Publ., 444 p. [in Ukrainian].

8. *Pochesnomu hromadyanynu Uzhhoroda Zoltanu Zhofchaku – 75* [Honorary citizen of Uzhgorod Zoltan Zhofchak. – 75]. Uzhhorod, no.17 (537). [in Ukrainian].

9. Prots, M. (2015). *Pedahohy-novatory Ukrayiny* [Teachers innovators Ukraine]. *Navch. posib.*, Lviv: Badikova N. O., 148 p. [in Ukrainian].

10. Prots, M. O. (2015). *Teoriia i praktyka rozvytku avtorskoi shkoly v Ukraini (druha polovyna XX – pochatok XXI st.)* [Theory and practice of the author's school in Ukraine (second half of XX – beginning of XXI century)]. Drohobych: Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, 19 p. [in Ukrainian].

11. Subotina, L. *Za avtorskoiu prohramoiu uzhhorodtsia Zoltana Zhofchaka navchaiutsia uchni blyzko 200 shkil Ukrainy z pohlyblenym vyvchenniam muzyky* [According to the author's program Uzhgorod Zoltan Zhofchak students enrolled Ukraine 200 schools with intensive study of music]. Available at: <http://zakarpattya.net.ua/News/14841> (accessed 1 November 2007). [in Ukrainian].

12. Śliwerski, B. (Ed.). (1998). *Pedagogika alternatywna – dylematy teorii i praktyki* [Pedagogika alternatywna – dylematy teorii i praktyki]. Kraków: Oficyna Wydawnicza, 362 p. [in Poland].

Стаття надійшла до редакції 12.04.2017

УДК 37:305

Наталія Зайченко, доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної та прикладної психології Інституту екології, економіки і права, м. Київ

“ПРАВО НА ОСОБИСТІТЬ” КОНСЕПСЬОН АРЕНАЛЬ

У статті здійснюється аналіз педагогічних поглядів видатної іспанської письменниці Консепсьон Ареналь (1820 – 1893) на проблему жіночої освіти. Обґрунтовано ключову ідею К. Ареналь стосовно жіночої емансипації про те, що тільки освічена жінка спроможна вивести досконале виховання дітей, надати гідної підтримки чоловікові, послужувати духовному розвитку соціальної спільноти й утілити власний життєвий сенс. У здоланні неугиби жінок іспанська просвітителька вбачала потужну силу оновлення рідної країни й доводила величезне значення права людини на освіту як невід’ємної умови побудови модерного суспільства на гуманістичних засадах.

Ключові слова: педагогічні погляди Консепсьон Ареналь, жіноча освіта, жіноча емансипація, особистість, право на освіту.

Лит. 8.

Наталія Зайченко, доктор педагогических наук, профессор кафедры общей и прикладной психологии Института экологии, экономики и права, г. Киев

“ПРАВО НА ЛИЧНОСТЬ” КОНСЕПСЬОН АРЕНАЛЬ

В статье осуществляется анализ педагогических взглядов выдающейся испанской писательницы Консепсьон Ареналь (1820–1893) на проблему женского образования. Обоснована ключевая идея К. Ареналь относительно женской эмансипации о том, что только образованная женщина способна обеспечить совершенное воспитание детей, оказать достойную поддержку своему мужу, послужить духовному развитию социальной общности и воплотить собственный жизненный смысл. В решении проблемы невежества женщин испанская просветительница видела мощную силу модернизации родной страны и доказывала огромное значение права человека на образование как неотъемлемого условия построения современного общества на гуманистических основаниях.

Ключевые слова: педагогические взгляды Консепсьон Ареналь, женское образование, женская эмансипация, личность, право на образование.

Nataliya Zaychenko, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the General and Applied Psychology Department Institute of Ecology, Economy and Law, Kyiv

“THE RIGHT TO PERSONALITY” OF KONSEPSYON ARENAL

The article analyzes the pedagogical views of the outstanding Spanish writer Konsepsyon Arenal (1820–1893) concerning the problem of women education. The author proves the Arenal's principal idea of women emancipation, according to which, only the educated woman is capable to carry out the perfect education of children, provide the worthy support for her husband, benefit to the spiritual development of social community and realize the own life sense. The solution of problem of ignorance of women was seen by Spanish educator as the powerful force of modernization of native country and she proved the huge value of human right to education as an integral condition of creation of modern society on the humanistic bases. Konsepsyon Arenal noted that it was historically unfairly developed attitude towards the woman as to the being who is at the beneath level than the man in the society. She described some typical social and psychological peculiarities of women due to which the women deserved the public recognition on an equal basis with men.

In the scientific publications and publicistic works such as “the Education of woman”, “The woman of forthcoming”, “The Education of the people”, “The Social and political equality and their relations with freedom” and others Arenal stressed that education is necessary for the person in order to become the moral individual human and the member of society. The most important woman's needs are the following: an approval of the personality, the rights and responsibilities, the labour for self-realization. The educational institutions have to contribute to the formation of individual character, to promote the upbringing and not only training. The Arenal's idea about women's emancipation was an attempt to find “the woman's life”, to reveal some opportunities of “personality of woman” is presence in the sociohistorical context. An outstanding Spanish thinker defended the ideal of fair legal society and “the noble mission of liberation” of national democratic education, spending her life proving the right to personality.

Keywords: the pedagogical views of Konsepsyon Arenal, women's education, women's emancipation, a personality, the right to education.

Постановка проблеми. В творчій публіцистичній спадщині видатної іспанської письменниці Консепсьон Ареналь (Concepción Arenal Ponte) (1820 – 1893) значне місце було відведено проблемам прав жінок, ролі жінки в суспільстві, розвитку жіночої освіти в Іспанії. Розмірковуючи над проблемами народного просвітництва, подолання неучтва, положеннями іспанських законів про освіту (1825 р., 1857 р.) й труднощами їх упровадження в реальну практику життя, К. Ареналь витворила своєрідну філософсько-педагогічну концепцію про освіту як моральний і правовий обов'язок, що залишається актуальною й нині – в XXI столітті. Мислительниця означила, що обов'язок належить до категорії “вічного й незмінного”, обов'язок – це спосіб реалізації справедливості, що можливо, коли людина усвідомлює його як благо. Кожна людина, будь вона королем, пастором, мудрецем, невігласом, жебраком, багатієм, в житті має робити добрі справи, виходячи з власних можливостей і обставин, які їй трапляються. Задля того, щоб повноцінно виконати свій обов'язок, людина має пізнавати на досвіді, що є справедливість, і вчитися, – стверджувала вона [1, 28 – 29].

Пройшовши важкий шлях поневірян'я і сумнівів, ця жінка здобула право бути почутою. На початку 1880-х років в Бюлетені Вільного

Інституту просвітництва друкувалися твори лише однієї жінки – Консепсьон Ареналь, а в журналі “Голос милосердя” (La Voz de la Caridad), в ініційованні й керуванні яким вона брала участь безпосередньо, було опубліковано близько півтисячі її статей, присвячених проблемам суспільно-благочинної діяльності в Іспанії. У своїх наукових публікаціях і публіцистичних нарисах К. Ареналь висвітлювала найболючіші тогочасні соціальні питання, і стосовно “жіночого питання” – утверджувала думку, що основним інструментом жіночої емансипації й досягнення рівності чоловіків і жінок в суспільстві є забезпечення права жінки на освіту. Тільки освічена жінка спроможна виповнити досконале виховання дітей, надати гідної підтримки чоловікові, послугувати духовному розвитку спільноти й утілити власний життєвий смисл. Оригінальні ідеї К. Ареналь про соціальну важливість жіночої емансипації і суспільне значення жіночої освіти вимагають переосмислення в контексті педагогіки новітнього часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В XX – на початку XXI ст. філософські, соціальні, правові, педагогічні, психологічні аспекти проблематики публіцистичної спадщини К. Ареналь знайшли відображення в наукових роботах Н. Корреаль (N. Correal), Е. Гарсії

(E. Garcia Martin), M. Лакальсади де Матео (M. Lacalzada de Mateo), П. Марси (P. Marsa Vancells), Д. Мільї (D. Milla Vasquez), М. Перес (M. Perez Montero), А. Рубіноса (A. Rubinos Ramos), П. Саласа (P. Salas Iglesias), Х. Тобіо (J. Tobio Fernandez) та ін. Соціологічні й педагогічні погляди К. Ареналь стосовно жіночої емансипації та жіночої освіти проаналізовано в науковому дослідженні А. дель Вальє (A. del Valle Moreno) [8]. Роздуми іспанської письменниці про соціальне становище жінок в Іспанії розглянуто в контексті феміністичної полеміки в монографії Х. Сканлон (G. Scanlon) [7].

Мета статті – розкрити педагогічні погляди Консепсьон Ареналь на проблему жіночої освіти.

Виклад основного матеріалу. Після революції 1868 р. й розгортання краузістського руху в Іспанії було здійснено важливі, хоча й поверхневі, кроки до поширення жіночої освіти в країні. Ректор Мадридського університету Ф. де Кастро (Fernando de Castro) організував у стінах навчального закладу недільні лекторії з метою просвітництва жінок. Не будучи сторонньою руху за жіночу освіту й покращення становища жінки в суспільстві, К. Ареналь непрямим чином брала участь у цих заходах, на сторінках часопису “Іберія” висловлюючи думки відносно проведення та змістового наповнення недільних лекторій, а також важливості розбудови жіночої освіти в Іспанії [6, 57].

Відома легенда про те, що в період між 1842 р. й 1846 р. К. Ареналь навчалася на факультеті права в Мадридському університеті в якості слухача, видаючи себе за чоловіка, оскільки жінкам це було заборонено. Документальних підтверджень цього майже не залишилося. Тільки в журналі “Іберія” в 1855 р. (№ 342, липень) при представленні її як автора публікацій читачам було зазначено: “написано сеньйорою, яка протягом багатьох років притаювала статтю, щоб відвідувати університетські кафедри” [5, 74].

У праці “Жінка прийдешнього” (1869 р.) К. Ареналь зауважувала, що сучасний закон відмовляє жінці в багатьох правах з тих, якими наділені чоловіки в суспільстві, й ставила питання: якщо цивільний закон розглядає жінку як істоту, нижчу за чоловіка морально й інтелектуально, чому тоді кримінальний закон встановлює провину жінки нарівні з чоловіком за скоєний злочин; чому з позиції права вона розуміється нижче за чоловіка, а з позиції обов’язку – нарівні з ним [2, 11].

В іншій роботі авторка стверджувала про те, що “нижчий стан жінки в порівнянні з чоловічим не обмежується суто соціальною сферою, а

проявляється в усьому; вона не знає ні теорії наук, ні практики мистецтв, до інтелектуальної праці вона не допускається, до художньої або індустріальної діяльності – в рідкісних випадках, або в нижчому класі” [3, 147 – 148].

К. Ареналь визначала такі групи наслідків приниженого становища жінок в суспільстві, як правові, соціальні, інтелектуальні, моральні. Так, “не визнання прав жінок зумовлювало ставлення до них спочатку як до рабинець, згодом як до служниць й, нарешті, як до менше варті особи”, – писала вона й ремствувала, що досі в цивілізованих народів немає законодавства, в якому жінки й чоловіки визнавалися б рівними [3, 150].

Іспанська мислительниця аргументовано доводила, що історично несправедливо склалося ставлення до жінки як до істоти, нижчої за чоловіка в соціумі, й вона прагнула осмислити ті своєрідні типові соціальні й психологічні жіночі властивості, завдяки яким жінка заслуговує суспільного визнання нарівні з чоловіком. Так, вона звертала увагу, що, маючи менше сили, жінка має більше терпіння, співчуття, вона більше схильна допомагати іншим людям й піклуватися про них – про дітей, старих, немічних [2, 29].

К. Ареналь зазначала, що жінки наділені більшою внутрішньою силою, ніж чоловіки. “Жінка, більш уразлива, менш освічена, пригноблена, опиняється в жахливих умовах; перед нею, убогою, закриті в суспільстві шляхи; щоб заробити на існування й хліб для своїх голодних дітей, витримати публічне презирство... жінки мали б упадати у відчай і вдаватися до самогубства частіше, ніж чоловіки. Однак, насправді це не так; будучи слабкою, жінка з більшою міцністю виносить життєві труднощі”, – писала вона [2, 30].

Далі К. Ареналь продовжувала: перебуваючи в гірших умовах, ніж чоловіки, жінки частіше б ставали злочинцями, але в жодного з народів злочинність жінок не може зрівнятися із злочинністю чоловіків ні за кількістю правопорушень, ні за їх тяжкістю. В Іспанії на сімох злочинців чоловіків припадає одна жінка, і, якщо четверта частина злочинів, скоєних чоловіками, – це злочини проти особистості людини, то таких злочинів серед жіноцтва – один з тринадцяти [2, 31 – 32].

У публіцистичній праці “Освіта жінок” (1892 р.) К. Ареналь робила наголос на тому, що освіта необхідна людині, передовсім аби стати моральною особистістю і членом суспільства. Найперше, чого потребує жінка, – це утвердження її особистості в суспільстві, з тим, щоб, незалежно

від її соціального й родинного стану, вона була переконана, що має права й обов'язки, а також працю задля втілення себе в соціумі. Освітні установи мають піклуватися про те, щоб жіноча освіта сприяла формуванню характеру людини, щоб жінка була не тільки освіченою, але й вихованою особистістю [1, 347 – 348].

На думку дослідниці феміністичної полеміки в Іспанії (1868 – 1974) Х. Сканлон (G. Scanlon), принциповим аргументом К. Ареналь був той, що традиційне виховання жінки в іспанському суспільстві втілювало багато суперечностей і не відповідало потребам часу; воно сприяло перетворенню жінки на жертву нудьги, в якій могло бути лише два шляхи в житті – або стати монахиною, або заміжною – з тим, щоб розтратити багатства чоловіка. Оскільки традиційне виховання передбачало розвиток почуттів людини, а не розуму, жінка в подальшому всю свою енергію спрямовувала на єдине не заборонене суспільством – кохання, залишаючись у полоні власних пристрастей [7, 23].

“Кохати для неї – це життя, все життя... й жінка любить безпосередньо, сліпо, бездумно, шалено, бо без кохання, без якої-небудь любові саме її існування заперечується... Людина має діяльне життя й потребу приділяти увагу як зовнішнім об'єктам, так і роботі духу; можна менше віддаватися почуттям, й тоді будеш володіти могутньою зброєю не відхилитися зі шляху, а захищатися”, – розмірковувала К. Ареналь [2, 65 – 66].

Виховання жінки як матері й хорошої дружини, яке склалося за традицією, К. Ареналь окреслювала “ілюзорним”, адже ці жіночі якості є проявами особистості людини. “Це велика помилка, одна з найбільш шкідливих, повчати жінку, що її єдиною місією є бути дружиною й матір'ю; це рівноцінно до того, щоб казати їй, що вона не може бути ніким, знищувати властиве їй моральне й інтелектуальне в підготовленні з прикрою абсурдністю до великої життєвої боротьби... Найперше, чого потребує жінка, – утверджувати власну особистість, незалежно від становища, й бути переконаною в тім, що й незаміжня, й заміжня, і вдова, вона має обов'язки, які необхідно виконувати, права, яких необхідно добиватися, гідність, яка не залежить ні від кого, працю задля реалізації, а також розуміння того, що життя – це серйозна, тяжка ноша”, – настановляла іспанська просвітителька [1, 350].

На думку К. Ареналь, жіноча освіта виконує ті ж завдання, що й освіта чоловіків, передусім вона передбачає зміцнення здібностей людини, виховання в неї прагнень до добра. Людська істота має інстинкти, властивості, почуття; вміння

спрямувати їх на добрі вчинки становить смисл виховання, адже душевне життя часто є боротьбою з власними інстинктами, здатними управляти людиною й бути для неї фатальними. Переборюючи власні інстинктивні потяги, цивілізована людина стає моральною і прагне до добродесності, самопожертвування, благочестя, добродчинності [2, 111].

К. Ареналь доводила, що освіченість людини впливає на її характер – у процесі набуття освіти людина стає менш дратівливою і несамовитою, а більш доброзичливою. А щодо жінки? – То не стане ж вона освічена “більш мужньою, менш ніжньою”, – зауважувала іспанська мислительниця [2, 109].

За глибоким переконанням К. Ареналь, розвинення розуму як засобу вдосконалення людини має бути однаково можливим і для чоловіків, і для жінок. Незнання істотних речей є загрозою в житті людини, а та інтелектуальна нерівність, яка склалася в суспільстві між чоловіками й жінками, залишається перешкодою для сім'ї і підтримання її традицій, – зазначала дослідниця [1, 154 – 155].

Упевнена в тім, що народна освіта має бути рівною для хлопчиків і дівчаток, К. Ареналь висловлювала сумнів стосовно того, чи зміст навчання має бути одним й тим самим для представників обох статей. Можливо, жінка й не досягає тих інтелектуальних висот, на які здатні геніальні чоловіки, проте навчатися будь-яка жінка спроможна нарівні з чоловіком, дівчата в школах навчаються не гірше за хлопців, – зауважувала вона [1, 156].

Неуцтво для бідної жінки обернеться жебранням, для багатой – жадобою до розкошів, для обох – загрозою моральності; тим паче, що нерівність у набутті освіти – це обставина, яка може бути подолана. Немає потреби жінкам ставати мудрецами, але бути розумними й гідними, не залишатися грубою масою на тлі освічених чоловіків у спільноті – необхідно, – розмірковувала К. Ареналь [1, 157 – 158].

Розуміючи освіту як фундаментальний процес, в ході якого постає людина, формується особистість, утверджується її характер, К. Ареналь аналізувала й ті обставини, коли жінка, будучи позбавлена необхідного виховання й навчання, не може передати певних культурних звичок дітям, й наскільки морально вона через це принижена в соціумі. “Інтелектуальна нерівність є тією обставиною, яка порушує хороший уклад й моральність в родині. Не стільки те, що виховання дитини повністю доручається іноземцям, скільки неуцтво матері призводить до схильності дитини

зневажати її... Вплив матері, так необхідний для дитини, послабне внаслідок її інтелектуальної нищості... й послугує тому, щоб збити дитину зі шляху замість того, щоб направити її”, – зазначала просвітителька [3, 162 – 163].

Так само й у відносинах з чоловіком в родині жакливою перешкодою є нецтво жінки, адже неосвічена жінка не може стати подругою для свого чоловіка, а він не може спілкуватися з нею, як з рівною особистістю. Відсутність або недостатність жіночої освіти значно вадить моральності суспільства, й саме в цьому – “камінь спотикання для всього народного блага”, – стверджувала К. Ареналь [3, 164].

Великого значення іспанська письменниця надавала обов’язку жінок працювати, завзято робити справу, яка приносить користь суспільству й самій жінці надає щастя. Й жінкам із заможних класів, які не мають першорядної потреби заробляти на життя, необхідно виконувати обов’язок, за покликом серця, вдаючись до інтелектуальної праці, вчитися триматися самостійно. Життя не може зводитися до матеріальних речей, інакше людина перетвориться на тварину, а життя свідоме, розумне й сердечне не може підтримуватися працею іншої особи, тільки власною працею живиться, – наголошувала вона [1, 351 – 352].

У статті “Асоціація просвітництва жінок” (1879 р.) К. Ареналь зазначала, що одним з першорядних завдань жіночого просвітництва є трудове виховання й навчання жінки певній професії. Однак, у суспільстві склалося ставлення до праці жінок як до некваліфікованої праці, яка тому є мало оплачуваною, адже за традицією тисячам жінок відводилася найбрудніша робота в найгірших умовах по 10 – 12 годин на добу й передусім через відсутність їх освіченості [4, 117 – 118].

Трудова освіта жінок, за переконанням іспанської мислительниці, сприятиме пошуку й вибору ними, по-перше, прибуткової праці, а, по-друге, професії за здібностями [4, 120].

Розмірковуючи над тим, якою працею повинна займатися жінка, К. Ареналь робила наголос на тому, що “жінка спроможна опанувати будь-яку професію або справу, яка не вимагає величезної фізичної сили та яка не зашкоджує ніжності її серця” [2, 97 – 98].

Висновки. Завзята поборниця й захисниця прав жінок, видатна іспанська письменниця Консепсьон Ареналь увійшла в історію як одна з перших представниць іспанського феміністичного руху. Піддавши глибинному аналізу соціальне становище жіноцтва в Іспанії XIX ст. у своїх публіцистичних працях, вона прийшла до печального висновку, наскільки жакливим воно

було. У здоланні нецтва, нищості й приниженості жінок у структурах тогочасного традиційного суспільства К. Ареналь бачила потужну силу оновлення рідної країни й обґрунтовувала світоглядну ідею про право людини на освіту як невід’ємну умову побудови модерного суспільства на гуманістичних засадах. У педагогічному гуманізмі іспанської просвітительки прагнення сконцентрувати увагу на явищі жіночої емансипації – це не ще один камінь у скарбницю “суспільних недосконалостей”, а насамперед спроба виявити “жіноче буття”, розкрити можливості присутності “жіночої особистості” в соціально-історичному контексті. Саме тому, що К. Ареналь вірила увсезагальну людяність та ідеал справедливого правового суспільства, вона ратувала за “благородну справу визволення” народного просвітництва, власне життя поклавши на доведення *природного права* на особистість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Arenal, C. *Obras completas de D. Concepcion Arenal. Tomo undecimo. La instruccion del pueblo: memoria premiada por la Real Academia de Ciencias Morales y Politicas en el concurso de 1878 / Concepcion Arenal.* – Madrid: Libreria de Victoriano Suarez, 1896. – 370 p.
2. Arenal, C. *Obras completas de D. Concepcion Arenal. Tomo cuarto. La mujer del porvenir. La mujer de su casa / Concepcion Arenal.* – Madrid: Libreria de Victoriano Suarez, 1895. – 290 p.
3. Arenal, C. *Obras completas de D. Concepcion Arenal. Tomo decimoseptimo. La igualdad social y politica y sus relaciones con la libertad / Concepcion Arenal.* – Madrid: Libreria de Victoriano Suarez, 1898. – 282 p.
4. Arenal, C. *Obras completas de D. Concepcion Arenal. Tomo vigesimosegundo. Articulos sobre beneficencia y prisiones. Volumen V / Concepcion Arenal.* – Madrid: Libreria de Victoriano Suarez, 1902. – 550 p.
5. Lacalzada de Mateo, M. J. *Concepcion Arenal: amplia y solida presencia en los espacios publicos madrilenos / M. J. Lacalzada de Mateo // El Madrid de las mujeres. Avances hacia la visibilidad (1833–1931) / V. Fernandez Vargas (coord.).* – Madrid: Comunidad de Madrid, 2007. – P. 71–104.
6. Perez Montero, M. E. *Revision de las ideas morales y politicas de Concepcion Arenal / M. E. Perez Montero.* – Madrid: Universidad Complutense de Madrid, 2002. – 358 p.
7. Scanlon, G. *La polemica feminista en la Espana contemporanea, 1868–1974 / G. Scanlon.* – Madrid: Ediciones Akal, 1986. – 392 p.
8. Valle Moreno, A. *Una lectura sociologica de la obra de Concepcion Arenal: un enfoque precursor de la Sogiolgia del genero / A. del Valle Moreno.* – Coruna: Universidade Da Coruna, 2014. – 400 p.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2017